

Thema

Geestdoop en vervulling

A.N. Hendriks

In *Kontekstueel* (jrg. 21, nr. 1) schreef dr. A.L.Th. de Bruijne een artikel dat in de discussie over hoe wij moeten omgaan met het charismatische gedachtegoed, aandacht vraagt. De auteur wil een analyse geven die ‘grotendeels nog een hypothetisch karakter draagt’. Hij zoekt een weg hoe wij ‘waardevolle deelinzichten’ uit de charismatische beweging kunnen honoreren in een gereformeerde bezinning op de Heilige Geest en zijn werk. Het artikel van De Bruijne stelt verschillende charismatische noties aan de orde, waarbij hij meer dan eens belangrijke kritische kanttekeningen plaatst. Ik laat veel liggen, om me te bepalen bij wat De Bruijne stelt met betrekking tot de *doop* met de Geest en de *vervulling* met de Geest. Wat hij daarover schrijft, roept namelijk bij mij enige bedenking op. Het komt me voor dat de auteur te gemakkelijk in dit verband spreekt over ‘waarheid’ in de leer van de ‘second blessing’.

Aanvullend model

In de gereformeerde theologie werkt men volgens De Bruijne met ‘het calvinse model’: de Geest werkt geloof en het geloof ontvangt de ene Christus met zijn tweevoudige genade van *rechtvaardiging* en *heiliging*. De Bruijne pleit (met anderen) voor een ‘aanvullend model’. Daarin vormt de Geest zelf de grote gave die Christus geeft. Wie tot Christus komt, *zal* met de Geest gedoopt worden. De doop met de Geest valt niet samen met het gaan geloven in Christus, maar vormt daar *de vrucht* van. De doop met de Geest duidt ‘een nieuwe realiteit’ aan, waarbinnen ieder die gelooft, *vervolgens* mag gaan leven.

De fout van de charismatici is volgens De Bruijne niet dat zij deze vrucht logisch gezien onderscheiden als *tweede* moment, maar dat zij suggereren dat er sprake kan zijn van echt geloof in Christus *zonder* dat Christus de vrucht daarvan ook begint uit te werken. Ook is het fout dat ze deze doop met de Geest beschouwen als een werkelijkheid die eens voorgoed plaatsvindt en wel na de bekering op een tweede ogenblik daarna. Ten slotte is een bezwaar dat zij die doop met de Geest markeren met een willekeurig en gefixeerd aantal verschijnselen dat getuigde van het komen van de Geest in de apostolische tijd.

De kritiek die De Bruijne hier geeft, noteer ik met instemming en dankbaarheid. Minder dankbaar ben ik voor de *vereenzelviging* die De Bruijne voltrekt tussen *de doop* met de Geest en *de vervulling* met de Geest. Hij spreekt nadrukkelijk over ‘Geestdoop of vervulling’, en stelt: ‘De doop met de Geest is nooit vanzelfsprekend aanwezig in de kerk of christen. Doop met de Geest is een metafoor voor het onder beslag van de Geest komen.’ Doordat hij doop en vervulling identificeert, schrijft hij zelfs: ‘Zo’n Geestdoop of vervulling kan en wil dus *vaker* in het christelijk leven plaatsvinden.’

Het komt mij voor dat dit het Nieuwe Testament geen recht doet.

Het Nieuwe Testament

Mijns inziens is er in het Nieuwe Testament *onderscheid* tussen de doop met de Geest én de vervulling met de Geest. De uitdrukking ‘de doop met de Heilige Geest’ kom je daarin niet tegen. Wel is er sprake van ‘dopen met de Heilige Geest’ of ‘gedoopt worden met de Geest’ (vgl. Mat. 3:11; Mar. 1:8; Luc. 3:16; Joh. 1:33; Hand. 1:5; Hand. 11:16; 1 Kor. 12:13).

Nader Bekeken april 2007

Thema – A.N. Hendriks

Deze zegswijzen hebben alle betrekking op de uitstorting van de Geest, op het *heilshistorische* gebeuren op de pinksterdag (vgl. Hand. 1:5: 'Maar gij zult met de Heilige Geest *gedoopt* worden, niet vele dagen na deze'). Toen zijn oude beloften (vgl. Joël 2:29: 'uitstorten'; Zach. 12:10: 'uitgieten') vervuld en is de kerk gedoopt met de Geest. De doop met de Geest staat volgens het Nieuwe Testament niet in een *heilsordelijk* kader ('een tweede moment' voor wie gelooft), maar in een heilshistorisch kader, al heeft het wel heilsordelijke betekenis. Het woordje 'uitstorten' wijst daarop. De Geest komt nu 'wonen' in de harten (Rom. 8:11; vgl. Ez. 36:26) en dat betekent voor Gods kinderen 'grote volheid' (1 Tess. 1:5).

Het is opvallend dat we nergens in het Nieuwe Testament lezen: 'Wordt met de Geest gedoopt!', maar wel: 'Wordt vervuld met de Geest' (Ef. 5:18). De doop met de Geest heeft op Pinksteren eens voor altijd plaatsgevonden. De Geest is uitgegoten of uitgestort. En *op grond van* deze heilshistorische voortgang is het nu mogelijk dat Paulus ons oproept om met de Geest *vervuld* te worden, ons onder het beslag van de Geest te laten brengen. De werkwoordsvorm die de apostel in Efeziërs 5:18 gebruikt (*plèrousthe*), getuigt dat het bij deze vervulling niet gaat om iets eenmaligs, maar om iets dat steeds weer kan en moet gebeuren. Je vindt dat ook terug in Handelingen. Leerlingen die al gedoopt waren met de Geest, worden vervuld met de Geest (Hand. 4:31). Barnabas die reeds vol was van de Geest (Hand. 11:24), wordt opnieuw met de Geest vervuld (Hand. 13:52). Zoals reeds in het Oude Testament incidenteel het geval was,¹ worden ook in de apostolische kerk mensen door de vervulling met de Geest bekrachtigd tot hun taak (vgl. Stefanus, Hand. 7:55; de gemeente, Hand. 4:31; de discipelen, Hand. 13:52).

Wie gelooft, deelt in wat op Pinksteren is gebeurd. Hij *heeft* de Geest ontvangen (Gal. 3:2), *is* 'in de Geest' (Rom. 8:9). Het toebehoren aan Christus door het geloof staat voor Paulus gelijk met het *hebben* van de Geest (Rom. 8:9). *Alle* gelovigen zijn met één Geest gedrenkt of liever *begoten* (1 Kor. 12:13).²

Maar dit impliceert niet dat ook allen werkelijk vervuld zijn met de Geest. Tot de Efeziërs die reeds - toen zij gelovig werden - de Geest als Gods zegel ontvangen hadden (Ef. 1:13), zegt Paulus: 'wordt vervuld met de Geest' (Ef. 5:18). Daaruit blijkt dat er onderscheid is tussen het *ontvangen hebben* van de Geest en het *vervuld zijn* met de Geest. Dit blijkt ook wanneer van Barnabas speciaal getuigd wordt dat hij 'vol van de Geest en van geloof' was (Hand. 11:24), en de gemeente in Jeruzalem moest omzien naar mannen 'vol van Geest en wijsheid' (Hand. 6:3). De apostelen noemen dit naast 'goed bekend staan' als een *bijzondere* vereiste voor hen die zij in een ambt willen stellen. Ook van Stefanus wordt dit bijzondere nadrukkelijk vermeld: 'vol van geloof en heilige Geest' (Hand. 6:5). Het zegt ons dat dit blijkbaar niet van ieder gemeentelid zonder meer gold.

De gave van de Geest

De Bruijne meent dat de doop met de Geest 'niet samenvalt' met het gaan geloven in Christus. Het geloven in Christus *voert ook* tot het ontvangen van de Geest. Ik wees al aan dat de auteur mijns inziens ten onrechte de doop met de Geest vereenzelvigt met de vervulling met de Geest. Als het gaat om de *vervulling* met de Geest, heeft De Bruijne gelijk. Het Nieuwe Testament roept mensen die reeds de Geest als Gods zegel ontvangen hebben, op om met de Geest vervuld te worden. De Geest ontvangen hebben, impliceert nog niet dat men ook vervuld is met de Geest! Maar ik zou het geschenk van de Geest toch helemaal willen houden bij het tot het geloof in Christus komen. Ik wijs op Efeziërs 1:13: 'toen gij *gelovig werdt.*' Ik wijs ook op Galaten 3:2: 'Hebt gij de Heilige Geest ontvangen ten gevolge van werken der wet, of van *de prediking van het geloof?*' Door gelovig te luisteren naar de verkondiging

ontvingen de Galaten de Heilige Geest. Het lijkt me dan ook niet juist te zeggen dat het geloven in Christus *voert* tot het ontvangen van de Geest. Wie gelooft, ontvangt de Geest; geloven en de Geest ontvangen zijn mijns inziens onlosmakelijk aan elkaar verbonden. Wie zou belijden: Jezus is Heer, dan door de Heilige Geest (vgl. 1 Kor. 12:3)? Wie kan Abba, Vader zeggen, zonder dat de Geest is uitgezonden in zijn hart (Gal. 4:6)?

De Bruijne zal dit laatste voluit beamen. Maar zijn identificatie van doop en vervulling met de Geest brengt hem tot de aanvechtbare uitspraak dat het geloven in Christus ‘voert’ tot het ontvangen van de Geest. Wanneer we het Nieuwe Testament meer recht doen, kun je wel zeggen dat het geloven in Christus voert tot de *vervulling* met de Geest. Want we zagen al dat dit niet vanzelfsprekend is voor ieder die in Christus gelooft.

Daarbij wil ik graag honoreren dat het ‘hebben’ van de Geest en het ‘zijn’ in de Geest een realiteit is, die enkel *door geloof* in Christus werkelijkheid is (vgl. Joh. 14:23). Slechts in de gemeenschap met Christus delen wij in de Geest die Hij voor ons verwierf (Rom. 8:9). Hoezeer de gave van de Geest verbonden is met het geloof in Christus, horen wij in het woord van onze Verlosser: ‘Wie in Mij gelooft, gelijk de Schrift zegt, stromen van levend water zullen uit zijn binnenste vloeien.’ Waarbij Johannes aantekent: ‘Dit zeide Hij van de Geest, welke zij die tot geloof in Hem kwamen, ontvangen zouden...’ (Joh. 7:38,39).

Markering?

Het zal duidelijk zijn dat ik er geen moeite mee heb, wanneer De Bruijne de vervulling met de Geest ‘de nieuwe realiteit’ noemt, ‘waarbinnen ieder die gelooft vervolgens mag gaan leven’. Wel heb ik moeite als hij stelt dat ‘bijzondere verschijnselen of gaven’ de vervulling met de Geest (nog altijd) kunnen *markeren*. Het valt namelijk op dat Paulus, wanneer hij over de gaven van de Geest spreekt (Rom. 12; 1 Kor. 12; Ef. 4) het helemaal niet heeft over de vervulling met de Geest. De apostel gaat ervan uit dat er verscheidenheid aan gaven in de gemeente *is* (1 Kor. 12:4) en dat gaven gegeven *worden* (1 Kor. 12:7v). ‘Wij *hebben* nu gaven, onderscheiden naar de genade, die ons gegeven *is* ...’ (Rom. 12:6), zo klinkt het. Opvallend is voorts dat Paulus, wanneer hij dan wel spreekt over het vervuld worden met de Geest (Ef. 5:18), dat niet zegt in de context van Geestesgaven, maar in een gedeelte waarin hij allerlei vermaningen doet die het alledaagse leven van de Efeziërs betreffen. De vervulling met de Geest blijkt nodig te zijn om metterdaad te wandelen als een kind van het licht. Ook is treffend dat het vervuld zijn met de Geest tot uitdrukking komt in het spreken van Gods Woord ‘met vrijmoedigheid’ (Hand. 4:31), in ‘wijsheid’ (Hand. 6:3), in ‘geloof’ (Hand. 6:5; 11:24) en in ‘blijdschap’ (Hand. 13:52).

Het is waar dat we op enkele plaatsen in Handelingen ook vinden dat de vervulling met de Geest zich manifesteert met ‘bijzondere verschijnselen of gaven’. Op de pinksterdag gaat ze gepaard met ‘spreken in andere tongen’ (Hand. 2:4), in het huis van Cornelius is dat evenzo het geval (Hand. 10:46) en in Efeze horen we over ‘tongen’ en ‘profeteren’ (Hand. 19:6). Maar daaruit kunnen we mijns ziens niet te gemakkelijk de conclusie trekken dat de vervulling met de Geest *ook nu nog* met zulke bijzondere verschijnselen gepaard kan gaan. Het gaat in alle drie de gevallen om *heilshistorisch* heel bijzondere momenten.³ Lucas beschrijft de voortgang van het Woord van God en verkondigt ons hoe de Geest doorbreekt in *nieuwe* kringen. Wij moeten zijn boek niet lezen alsof we een brief van Paulus voor ons hebben! Dit impliceert dat wij aan het *heilshistorisch* relaas van Lucas geen conclusies kunnen verbinden, wanneer het gaat om de *heilsordelijke* vervulling met de Geest, dus om wat in het leven van een christen kan en moet plaatsvinden.

Ik waardeer dat De Bruijne opkomt tegen 'het sjabloonachtige' van de charismatische vervulling met de Geest, de typische criteria die daarbij functioneren (tongentaal, profetie enz.), maar ik meen dat De Bruijne te gemakkelijk stelt dat we als gereformeerden, gelet op de Schrift, niet 'krampachtig' behoeven te doen over 'bijzondere verschijnselen of gaven' die de vervulling met de Geest kunnen 'markeren'. Ik zou hier juist gelet op de Schrift meer reserve op zijn plaats vinden.

Een derde aspect?

Het zal duidelijk zijn dat ik De Bruijne niet kan bijvallen wanneer hij het ontvangen van Christus heilsordelijk onderscheidt van het ontvangen van de Geest (de Geestesdoop). Maar ik kan wel met hem eens zijn dat de *vervulling* met de Geest te onderscheiden is van het ontvangen van Christus. H. Berkhof bepleitte reeds in 1955 om de vervulling met de Geest als een *derde aspect* in het werk van de Geest te zien, naast de rechtvaardiging en de heiligmaking, als een 'aanvullende werking' die ons beloofd wordt en daarom ook gezocht moet worden.⁴

In de gereformeerde theologie is er wel wat weinig aandacht geweest voor het vervuld worden met de Geest, zoals dit ook met de verzegeling met de Geest het geval is. Wat dat betreft, is het zeker aan de charismatische beweging te danken dat er over dit aspect van het werk van de Geest in gereformeerde kring nagedacht wordt.

Hoe goed het is dat onder ons hier theologisch en pastoraal het een en ander wordt 'ingehaald', we moeten er tegelijk op attent zijn dat bij vele charismatici de leer van de 'second blessing' (Geestesdoop als apart moment *volgend* op het geloven in Christus) nog steeds virulent is en *meespreekt* in wat men zegt over de vervulling met de Geest. Daarom zou ik gedempter over 'waarheid ... in de leer van een second blessing' willen spreken dan De Bruijne doet, al vergeet hij de 'dwaling' niet.

Niet de Geestesdoop als 'volgend moment in de gemeenschap met Christus' moet de gereformeerde theologie als 'inzicht integreren', zoals De Bruijne bepleit. Wel acht ik het verrijkend dat we de vervulling met de Geest als een derde aspect in het werk van de Geest de plaats geven die ze naar de Schrift in het leven van Gods kinderen mag en moet kennen. Ik besef dat dr. De Bruijne zijn verhaal aanbiedt als een 'analyse ... die grotendeels nog een hypothetisch karakter heeft'. Laat mijn reactie door hem beschouwd worden als een bijdrage aan wat we duidelijk *samen* beogen: een goed gereformeerd antwoord op wat zich van charismatische kant aan ons opdringt en soms te gretig ingang vindt.

Noten:

1. Voor een brede behandeling van de vervulling met de Geest in het Oude (en Nieuwe) Testament zie A.N. Hendriks, *Die in de waarheid leidt. Bijdragen over de Heilige Geest en zijn werk*, Heerenveen 2002, p. 116v.
2. Voor de vertaling 'begoten' zie J.P. Versteeg, 'De doop volgens het Nieuwe Testament', in: *Rondom de doopvont*, red. W. van 't Spijker e.a., Goudriaan 1983, p. 83. Versteeg concludeert: 'In de slotzin van 1 Kor. 12,13 wordt dus de doop in verband gebracht met het pinkstergebeuren.' De doop 'spreekt van de werkelijkheid van de uitstorting van de Geest en stelt in relatie met de uitstorting van de Geest'. Ik teken hierbij aan dat ook deze tekst m.i. geen argument biedt om 'Geestdoop' en 'vervulling' te identificeren. Want Paulus spreekt over 'wij *allen*'. En dat kan moeilijk gelden van het *vervuld* zijn met de Geest.
3. Voor een uitvoerige bespreking van de genoemde teksten in Handelingen zie A.N. Hendriks, *Die alles in allen volmaakt*, Haarlem 1990, p. 27v. Vgl. ook K. Runia, *Op zoek naar de Geest*, Kampen 2000, p. 95v.
4. Vgl. H. Berkhof, *De leer van de Heilige Geest*, Nijkerk 1955, p. 95.